

УДК 37.013.74 : 378.147

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ВНТУ

І.Є.Зозуля

Анотація. У статті розглянуто особливості позанавчальної роботи з іноземними студентами ВНТУ; проаналізовано основні форми та методи виховної роботи.

Ключові слова: ВНЗ, ВНТУ, позанавчальна робота, полікультурне виховання, форми і методи виховної роботи.

Аннотация. В статье раскрыты особенности внеучебной работы с иностранными студентами ВНТУ; проанализированы основные формы и методы воспитательной работы.

Ключевые слова: ВУЗ, ВНТУ, внеучебная работа, поликультурное воспитание, формы и методы воспитательной работы.

Annotation. The features of extracurricular activities with foreign students of VNTU are considered in the article; the main forms and methods of educational work are analyzed.

Key words: institute of higher education, VNTU, extracurricular activities, policultural education, forms and methods of educational work.

Постановка проблеми. Підготовка в Україні висококваліфікованих спеціалістів із різних країн є важливим завданням, яке стоїть перед нашою державою на даний момент. Велику роль у міжнародному співробітництві нашої країни з іншими відіграють вищі навчальні заклади (ВНЗ). Адже вища освіта в сучасних умовах виступає найважливішим компонентом розвитку людини. Згідно з нормативними документами Ради Європи, ВНЗ повинні робити усе можливе аби сформувати у студентів полікультурні, міжкультурні, загальнокультурні, соціальні та й багато інших компетенцій. Але як втілити ці задуми у життя, коли дисципліни з гуманітарної підготовки, у процесі вивчення яких і формуються ці компетенції, за останні роки обмежені за переліком і за кількістю годин, особливо у ВНЗ. Саме тому лише навчальний процес не може гарантувати усебічного загальнокультурного розвитку майбутніх фахівців. Дослідники проблем полікультурного виховання вказують на те, що велике значення у вирішенні цієї проблеми відіграє позанавчальна робота. Учені наголошують на тому, що студенти повинні брати активну участь не лише у навчальному процесі, але й у позанавчальному житті.

У Вінницькому національному технічному університеті (ВНТУ) навчається понад 300 іноземних студентів, і цей університет посідає гідне місце серед ВНЗ України, які готують спеціалістів для закордонних країн. Іноземні студенти ВНТУ відрізняються етнічним складом, релігією, мовою, звичаями та традиціями, культурою виховання тощо. Саме Вінниця та національний технічний університет об'єднали їх усіх. Вони живуть в Україні, і тому їм цікава історія, мова, культура нашого народу. Викладачі ВНТУ постійно проводять виховну та методичну роботу серед іноземних студентів, які, зі свого боку, беруть активну участь у різних позааудиторних заходах.

Мета цієї статті полягає у висвітленні особливостей позанавчальної роботи з іноземними студентами Вінницького національного технічного університету.

Виклад основного змісту. Розглядаючи шляхи впровадження ідей полікультурного виховання в практику освітніх закладів США, П. Рамсей вказує на важливість використання таких педагогічних методів і форм, що розвивають пізнавальну та творчу активність студентів. Вчений підкреслює, що у цьому випадку важливо використовувати потенціал позанавчальних форм полікультурного виховання: кооперативне навчання, екскурсії, зустрічі з представниками інших етнічних груп або їхнє моделювання, дискусії, рольові ігри, драматизації тощо.

Саме за таких умов, на думку дослідника, студенти можуть краще засвоїти культурний досвід

інших народів, прилучитися до діалогу культур [7]. Отже, можемо припустити, що залучення іноземних студентів до активної участі в культурному житті ВНЗ є однією з важливих педагогічних умов їхнього полікультурного виховання у вищому навчальному закладі.

На думку О.Моляко, позанавчальна робота має сприяти формуванню світогляду, заснованого на знанні та розумінні самотності культур різних народів, шанобливому ставленні до національних цінностей, етнічних особливостей, усвідомленні етнічної мозаїчності світу як загальнолюдської цінності. Позанавчальна виховна робота має доповнювати й розширювати загальнокультурні знання студентів, впливати на формування у них умінь позитивного міжетнічного й міжкультурного спілкування [2, с. 12].

У формуванні духовної культури важливу роль відіграють світогляд і мистецтво, зазначає Ю.Римаренко. «Перший встановлює порядок ідей і думок, а мистецька ділянка організує емоції. Крізь призму світогляду людина розуміє світ і події в ньому, себто світогляд дає людині поставу супроти різних явищ і розумову оцінку останніх» [4, с. 223]. Мистецтво, на думку дослідника, пропонує людині свою «почувальну оцінку світу та його явищ» [4, с. 223]. З огляду на це, важливими формами позанавчальної виховної роботи ми вважаємо клубну роботу, зокрема Клуби художньої творчості, самодіяльності.

Як зазначає М.Фіцула, неабиякі можливості мають такі форми позааудиторної виховної роботи, як: бесіди на естетичні теми, концерти, театралізовані виступи, художні конференції, бесіди за «круглим столом» [6, с. 275].

Саме мистецтво є могутнім засобом впливу на розум і почуття людини. Література, спів, музика сприяють здатності краще розуміти інших людей, їхні почуття, виражені у мистецьких формах.

Твори мистецтва завжди були «підручниками життя». Художній образ, прийнятий у мистецтві, в конкретній формі відображає типові ознаки навколишньої дійсності. Він емоційний та активний, бо у ньому виражене ставлення художника до показаного ним явища. Мистецтво своєю образністю активно діє на свідомість, почуття, волю людей та має велике значення у житті суспільства. Воно розвиває почуття прекрасного, облагороджує особистість. Естетичне виховання тісно пов'язане з моральним, розумовим, фізичним – викликає любов до всього живого та прекрасного [3, с. 168–170].

Мистецтво цілісно відтворює дійсність, йому доступні як матеріальні, так і духовні сторони життя суспільства. При художньому сприйнятті вся життєдіяльність, відображена у мистецтві, «оживає» навіть для людини, яка не має в особистому досвіді чогось подібного. Завдяки цьому індивід може передавати досвід, думки, почуття громади. Мистецтво є найдоступнішою формою засвоєння знань, оскільки воно сприймається в конкретній формі життєдіяльності.

Вчені-лінгвісти Є.Верещагін і В.Костомаров підкреслюють, що твори мистецтва мають велике пізнавальне значення. Мистецтво, завдяки узагальнюючій силі образів, часто відображає те чи інше явище дійсності в більш концентрованому вигляді, ніж це є насправді.

Образ – це активна побудова творцем певної картини дійсності, тому художник чи письменник ніби сумує риси, ознаки певної групи людей, виділяє найбільш суттєве. Відповідно читач або слухач звільняється від необхідності самому узагальнювати, тому шлях пізнання життя за допомогою мистецтва від долає швидше. По-друге, оскільки художній образ апелює насамперед не до розуму, а до почуттів та емоцій, він більшою мірою може захопити всю людину повністю, ніж раціональний і бездоганний трактат [1, с. 235–237]. До цього ж, суха логіка стомлює, постійні роздуми та аналіз цифр можуть перевтомлювати студентів. Захопливий образ, навпаки, приводить до напруги уваги, до її концентрації, інтерес до інформації при цьому стає передумовою його міцного засвоєння. Письменники, художники, композитори свідомо орієнтуються на ефект емоційного відгуку. У той самий час твори мистецтва виконують гносеологічну функцію: автор закладає у свій твір досвід пізнання життя.

З огляду на це, викладачі кафедр мовознавства ВНТУ широко використовують такі форми роботи, як відвідування іноземними студентами театральних вистав («Наталка Полтавка», «Маруся Чурай», «Лісова пісня») та художніх виставок («Мій рідний край – Поділля»). У цьому випадку емоційно-чуттєвий шлях пізнання є досить ефективним, оскільки отримані враження від перегляду українознавчо ціннісного спектаклю або художньої виставки насправді часто виявляються більшими від кількох навчальних занять.

Окрім цього, як зазначає Є.Степанов, важливо створювати й використовувати педагогічні ситуації, спрямовані на набуття студентами досвіду взаємин з представниками інших народів. Цілеспрямоване залучення студентів у ці стосунки забезпечує формування у них таких якостей, як гуманізм, колективізм, що через сферу безпосередніх відносин стають їхнім справжнім надбанням і переконанням. Це обумовлено тим, що студентський вік є періодом найбільш активного розвитку

моральних почуттів, підвищеним інтересом до моральних проблем, зокрема і до проблем відносин з представниками інших націй і культур [5, с. 11–12].

На думку дослідника, для цього можна використовувати традиційні форми й методи виховної роботи: ігри розвивально-жартівливого та пізнавального характеру (брейн-ринги, гуморини тощо), екскурсії історико-культурними місцями України; фестивалі (національні костюми, кухні, звичаї, традиції, музика, театр).

Отже, з огляду на важливість впливу мистецтва на формування духовної культури особистості, на необхідність набуття студентами досвіду взаємин з представниками інших народів, для залучення іноземних студентів до активної участі в культурному житті ВНЗ викладачі кафедри мовознавства використовують такі форми позанавчальної виховної роботи, як:

- *клубна робота (Клуби художньої творчості, самодіяльності, відвідування студентами театральних вистав та художніх виставок);*

- *екскурсії історико-культурними місцями України поїздки до Софіївського парку в місті Умань, екскурсії в Країнознавчий музей, музей-садибу ім. Миколи Пирогова, музей М. М. Коцюбинського, Вінницьку картинну галерею, планетарій, музично-драматичний театр ім. Садовського, музей воїнів-афганців, центральний парк культури й відпочинку ім. М. Горького; подорожі до Києва, Львова, Кам'яниця-Подільського тощо);*

- *різні види фестивалів, насамперед фестивалі національних костюмів, кухонь, звичаїв, традицій, музики й театру.*

Отже, ми беремо до уваги величезний масштаб впливу мистецтва на формування духовної культури особистості, а також необхідність набуття іноземними студентами досвіду взаємин з представниками українського народу та й з представниками інших країн (Анголи, Камеруну, Ефіопії, Екватору, Колумбії, Сомалі, Китаю, Малайзії, Палестини, Туреччини, Азербайджану, Туркменістану тощо).

Для залучення іноземних студентів до активної участі в культурному житті навчального закладу ми постійно практикуємо поєднання навчальних занять та позааудиторних виховних заходів, що сприяє поглибленню знань іноземних студентів з української мови, історії та культури українського народу, його традицій. Особливо, як виявилось, іноземним студентам до вподоби працювати в *музей-кабінеті етнографії* (ауд. 2325). У цьому випадку країнознавчий матеріал, призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної та духовної культури українського народу, ми використовуємо як основу навчальної діяльності.

Ми також широко залучаємо іноземних студентів до участі у загальноуніверситетських вечорах, присвячених Дню рідної мови. До *Дня рідної мови* ми організуємо ще й *тижні української мови*, у межах яких проводимо вікторини на краще знання української мови та літератури серед іноземних студентів. Вони готують програму до цього свята, виступають з привітаннями та побажаннями до гостей рідними мовами. На цих вечорах вони також читають поезії українських поетів, співають свої народні пісні.

Іноземні студенти щорічно беруть активну участь у святкуванні українських традиційних свят, насамперед *Різдва*, в урочистій Месі у Костелі (більшість наших студентів – католики), читанні та співі хору на п'ятьох мовах. Студенти з нагоди свята готують слайд-розповіді про свої рідні країни, веселі національні пісні та різдвяні колядки іспанською, португальською, французькою і навіть китайською мовами. Часто проводяться Різдвяні зустрічі у Міжнародному центрі «За життя». Серед заходів народознавчого характеру викладачі кафедри мовознавства разом з викладачами кафедри культурології проводять *Свято писанки*, що дозволяє прилучити іноземних студентів до українських народних традицій. Окрім цього, ми організуємо та проводимо ілюстровані розповіді про українські зимові традиції та свята, про українські сувеніри, обереги, прикраси, про українську культуру.

Великого значення ми надаємо проведенню *літературно-музичних композицій*. Це, насамперед, заходи на літературні теми «Поезія Лесі Українки», «Філософія серця Г. Сковороди», а також вечори, присвячені видатним людям краю – Т. Шевченку («Тарас Шевченко – український Кобзар»), М. Коцюбинському, В. Стусу. Такі ж вечори ми проводили до Дня театру, до Дня науки та ін.

Широкі можливості для полікультурного виховання мають і дати, пов'язані зі студентськими святами. Зокрема, іноземні студенти завжди є активними організаторами та учасниками *Свята Міжнародної солідарності студентів* (25 січня) і *Дня університету*. На них вони розповідають про історію, культуру, природу своїх країн, ознайомлюють гостей з традиціями свого народу. Особливу увагу ми надаємо *Шевченківським читанням*, під час яких українські й іноземні студенти висловлюють свою пошану Кобзареві. Заповіт Шевченка зазвичай звучить українською, російською, англійською, іспанською, португальською, французькою, арабською, малайзійською, азербайджанською, турецькою,

китайською мовами.

Усі ці заходи сприяють вихованню особистості іноземного студента, який прагне брати участь у діалозі культур, з повагою ставитися до світової та й до власної національної культур.

Особливу увагу ми звертаємо на наукову роботу іноземних студентів. Зокрема, на *науково-практичних конференціях* іноземні студенти представляють свої напрацювання щодо дослідження особливостей національних традицій країн, їхніх технічних та економічних інновацій, глобальних проблем людства, культури мовлення студентської молоді. Іноземні студенти, поряд з українськими, беруть активну участь у Міжнародних конкурсах на краще знання української мови.

Важливим напрямом полікультурного виховання також є *екскурсії* – до Умані, Львова, Меджибожа, Кам'яця-Подільського, Хотина, Збаража, Теремовлі, Олесько, Підгірців. Ми намагаємося разом зі студентами обговорити такі питання: «Хто і коли збудував замки на історичних землях Поділля, Галичини та Волині?», «Хто і чому їх руйнував?», «Скільки замків витримали штурм людей і часу?». Особливу увагу ми звертаємо на історико-архітектурне середовище, що сформувалося «у замках» та під їхнім захистом. Так, у подорожах (коли справжніх, коли заочних) іноземні студенти можуть пізнати справжній історичний калейдоскоп України – людей, подій, легенд і старожитностей.

Велике значення ми надаємо й відвідуванню іноземними студентами *музейів та виставок*. Це, насамперед, ознайомчі та навчальні екскурсії (знайомство з ВНТУ, клубом, бібліотекою, музеєм) та заходи краєзнавчого характеру: екскурсії до краєзнавчих, історичних та літературних музеїв міста. На них ми ознайомлюємо іноземних студентів з історичними пам'ятками Вінниці, об'єктами соціальної сфери та охорони здоров'я (лікарні, аптеки, медпункт, пошта, банк). Іноземним студентам ВНТУ надзвичайно подобається відвідувати Експоцентр, а саме: виставки «Товари українських виробників», «Комп'ютери та оргтехніка», «Різдвяні подарунки» тощо.

Така робота допомагає виховувати особистість, яка готова брати участь у діалозі культур, дбайливо ставитися до багатств світової цивілізації та до своєї власної національної культури. Загалом виховний потенціал зазначених заходів дозволяє створити сприятливе середовище для діалогу культур іноземних студентів та української культури, якісно підвищити рівень міжнаціонального спілкування.

Висновки. Одна з головних вимог сучасної вищої освіти – поєднання навчального процесу з позанавчальною діяльністю студентів. Тому позанавчальна робота є дуже важливим етапом у студентському житті. Важливою педагогічною умовою полікультурного виховання іноземних студентів у вищому навчальному закладі є їх залучення до активної участі в культурному житті ВНЗ у позааудиторний час. У цьому випадку важливо використовувати потенціал позанавчальних форм полікультурного виховання: клубної роботи, екскурсій, відвідування художніх виставок та театральних вистав. Саме за таких умов іноземні студенти можуть краще засвоїти культурний досвід українського народу, прилучитися до діалогу культур. Організація та проведення різних позанавчальних заходів заохочує іноземних студентів успішно співпрацювати один з одним, поглиблювати свої знання про українську та інші світові культури, з повагою та розумінням ставитися до інших людей.

Література

1. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз, 1983. – 269 с. – (Библиотека преподавателя русского языка как иностранного).
2. Моляко О.О. Функціональна модель формування полікультурної компетентності школярів / О. О. Моляко // Рід. шк. – 2005. – № 6. – С. 10–12.
3. Подласый П. И. Педагогика. Новый курс : учеб. для студентов пед. вузов. В 2 кн. Кн. 2. Процесс воспитания / Подласый П. И. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 256 с.
4. Римаренко Ю. І. Національний розвій України : проблеми і перспективи / Римаренко Ю. І. – К. : Юрінком Інтер. – 1995. – 272 с.
5. Степанов Є. П. Формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Є. П. Степанов ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – 20 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с. – (Альма-матер).
7. Ramsey P. Teaching and learning in a diverse world: Multicultural education for young children / P. Ramsey. – N. Y. ; London : Teachers' College Press, 1987. – 224 p.